

ARS

REVISTA QUINZENAL DE LITERATURA I ARTS
:: REDACCIÓ: RAMBLA, 79 ::
ADMINISTRACIÓ: CASA COMAS : RAMBLA, 81

ESPANYA..... 8 PESSETES L'ANY
SUBSCRIPCIÓ: ESTRANGER 10 FRANCS L'ANY
NÚMERO SOLT.... 0'50 PESSETES

ANY I □□

SABADELL, DESEMBRE 1914

□□ NÚM. 6

Dòna de Gòsol, per Enric Casanovas

DIRECTOR

Francisco de P. Bedós

SUMARI

«De Jean Christophe», per Joan Arús Colomer, trad.—«L'influencia de Valencia en Vives», per Forster Watson, trad. de J. F. i M. — «Petites notes al marge dels llibres - Un poeta, un estil i una musa», per Miquel Durán i Tortajada. — «Vidas de grandes hombres», per Miquel Poal Aregall. — «Crònica d'Art», Exposició Beltrán al Saló Parès de Barcelona, per Joaquim Folguera.—«Poetes d'avui», del llibre «Epigrammata», per J. M. López-Picó.—«Introducció al estudi de la «Filosofía del hombre que trabaja y que juega», per Manuel G. Morente.

PIANOS CUSSÓ Sfha.

LA MEJOR FABRICACIÓN ESPAÑOLA

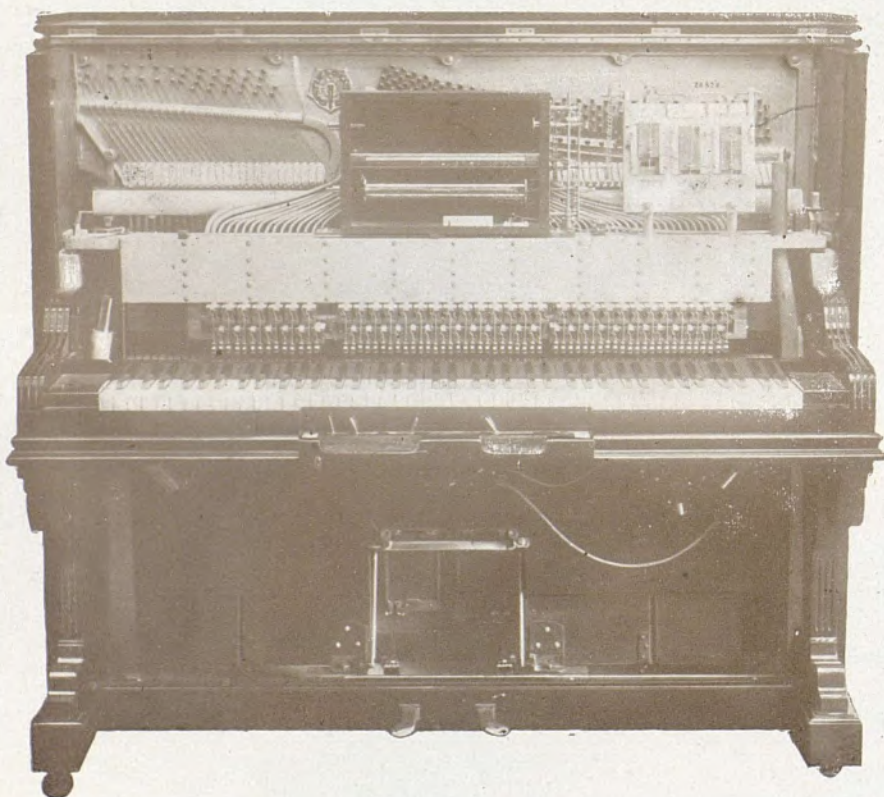

CON APARATO AUTOMÁTICO :: GRANDES MODELOS

SE RECOMIENDAN POR SU LIJEREZA
Y CLARIDAD DE VOCES

VENTAS, CAMBIOS Y ALQUILERES
DE TODA CLASE DE PIANOS

Al contado y a plazos

REPARACIONES Y AFINACIONES
POR EL AFINADOR DE LA
CASA COMAS

LLÁMESE: TELÉFONO núm. 46

· PÍDANSE PRECIOS ·
Y CONDICIONES A LA

Casa COMAS

Único representante por Sabadell
y Tarrasa

Rambla, 81 · SABADELL

Casa de confianza que cuenta con
30 años de existencia en
la venta de pianos

ARS

DE «JEAN CHRISTOPHE»

EN els moments actuals no sabem resistir la temptació de transcriure el següent fragment de la obra «JEAN CHRISTOPHE», publicada l'any 1912 per Romàn Rolland, en la qual podria vessllumar-s'hi la profecia de una futura i definitiva unió entre'ls dos pobles — França i Alemanya — que estàn avui sobre les armes :

«L'incendi qui covaba dins la selva de la Europa començava a flamejar. Si aquí era fàcil apagar-lo més enllà ja s'encenia de nou. Amb agombols de fum i una pluja de guspises, saltava d'un punt al altre cremant les broces seques. Al Orient, els combats d'avant-guarda preludiaven ja la guerra de les nacions. La Europa tota, la Europa encare escèptica i apàtica ahir, era, com un bosc mort, presa de les flames. L'esperó del combat totes les ànimes agullonava. A cada instant la guerra semblava esclatar; volien ofegar-la més ella reeixia; el més ímfm pretext li era un íncentiu. El mon estava a la mercè d'un atzar qui promouria la brega. Esperava, esperava. El sentíment de que era necessaria fins sobre els esperits més pacífics gravitava. I els ideòlegs, amparant-se de l'ombra densa del cíclop Proudhon, exalçaven la guerra com al mellor títol de noblesa humana...

Era an aixó a lo que devia anar a parar necessàriament la resurrecció física i moral de les races d'Occident; an aqueixes carniceries que havien de conduir les corrents d'acció i de fè apassionades. Un geni napoleònic sol hauria pogut fixar an aquesta cursa cega un terme previst i escollit. Mes, de genis d'acció enlloc de la Europa n'apareixien. S'hauria pogut dir, talment, que el món, per a governar-lo, havia fet tría dels més medio-

cres. La força del esperit humà raguía per altres bandes. No hi havia més remei, doncs, que deixar-se arrastrar per la corrent; en aquest cas estaven governants i governats. La Europa ofería l'especte de una vasta vigília d'armes.

Chistophe recordava uns moments parells en que tenia vora séu la faç ansiosa d'Olivier. Emperó les menaces de guerra no havien sigut, allavores, mes que un núvol passatger d'isiu. Avui, cobrien de la seva ombra

tota la Europa. El cor de Christophe havia canviat també. Aquets odis d'unes nacions contra d'altres ell no podia sentir-los; es trobava en el mateix estat d'esperit que Goethe, l'any 1813. Còm lluitar, sense odi? I, còm odiar, sense joventut? Per ell, el temps dels odis era ja passat. D'aquets grans pobles rivals, quin li guanyava més el cor? Ell havia après a compendrer els mèrits de cadascún i lo que el món els devia. Quan s'es arriat a un cert grau anímic «no es distingeixen nacions; es copça la ventura o mala-ventura dels pobles veíns con si fossin el propi.»

Els núvols de mal presagi són demunt nostre; al llur entorn no hi ha més que el cel: «tot el cel qui perteneix a l'àliga.»

Qualque volta, no obstant, Christophe era punyit per la hostilitat ambient. Massa li feien sentir, a París, que era de la raça enemiga; el seu estimat Jordi meteix no podia resistir al desig d'expressar devant seu sentiments respecte de Alemanya que l'entristien.

Allavores s'allunyà; prengué per excusa el desig que tenia de reveurer la filla de Grazia; s'en anava, per algún temps, a Roma... Però no va trovar-hi pas, no, un mig més temperat. La gran pesta d'orgull nacionalista també allà s'hi era escampada fins a transformar el caràcter italià. Aquells joves, que Chistophe havia conegut indiferents i indo-

MIQUEL DE UNAMUNO per J. Vila Puig

En diversas Universitats d'Espanya s'han iniciat ultimament vagues escolars per a protestar de las disposicions del Sr. Bergamin relatives a la necessitat d'un exàmen d'ingrés per a cotinuar l'estudi de facultat. Aquesta mida, una de les escassissimes del senyor Bergamin que te alguna solta, mereixia una altre acullida d'una joventut que tingués algún refinament de conciencia, o al menys una mica de lucidesa de la seva propia utilitat futura, que es la primera a la cual convé la limitació d'entrada a les professions lliberals, dels incapassos, dels ganduls i dels fluixos al estudi. En canvi la classe escolar, decididament malalta de cobardia, ha deixat passar, sense una viril protesta, una indigna arbitrariedad ministerial com la que representa la il·legal i grollera destitució d'un home i d'un mestre com Don Miquel d'Unamuno i la seva tradicional jerarquia dins l'Universitat de Salamanca. El ministre ha al·legat que destituia al Unamuno perque el càrreg de Rector havia de esser càrreg de «confiança ministerial». Nosaltres trobem, en vista de lo ocorregut, que encara sa excel·lencia va dir poc: Que lo que es de confiança ministerial — de tota confiança! — es la turba dels catedràtics que no han protestat i la polsaguera d'estudiants que no han dit mot.

lents, no's preocupaven d'altre cosa que de glories militars, de combats, de conquestes, d'àligues romanès volant demunt les sorres de Libia; es creien treslladats al temps dels Emperadors. I lo admirable era que, amb la més bona fè del món, els partits d'oposició: socialistes, clericals i fins monàrquics, s'aunaven en aquest deliri, sens creurer ni remotament ésser infidels a les causes llurs. Es allavors que's veu el poc que pesen la política i la humana raó quan bufen sobre'ls pobles les grans passions epidèmiques. Aquèstes, a mes, no's prenen pas el trevall d'anorrear les passións individuals, ans bé les utilitzen i tot convergeix en un meteix punt. – En les èpoques d'acció sempre fou així.

Les armades d'Enric IV, els Concells de Lluís XIV, que formaren la grandesa de la França, comptaven tant amb els homes de raó i de fè com amb els de vanitat, d'interès i de baix epicurisme. Jansenistes i llibertins, puritans i veris-galans, conservant els propis instints, han servit una meteixa finalitat. En les pròximes guerres, internacionalistes i pacifistes feràn a no duptar «le coup de feu», convençuts, com llurs avant-passats de la Convenció, qu'es per el bé dels pobles i el triomf de la pau.

Christophe somreia amb un poc d'ironia, guaitant, dèls la terrassa del Janícol, la ciutat discordant i armoniosa, símbol de l'univers que domina: runes calcinades, façanes «barroques», construccions modernes, xiprers i roses enllaçats: tots els sigles, tots els istils fosos en una forta i coherent unitat sota la llum intel·ligenta. Així l'esperit dèu irradiar sobre'l món en lluita l'ordre i la llum que en ell habiten.

Christophe permanesqué poc temps a Roma; la impressió que aquesta ciutat li causava era massa forta; en tenia por. Per a ben percebre aquella armonia era prou d'escollar-la a distància; ell sentia que, de restar-hi aprop, hauria corregut el risc d'ésser absorbit per ella, com tants d'altres de la seva raça.

De temps en temps feia alguna estada a Alemanya. Pero, al cap i a la fi, lo que més l'atreia sempre era París. Allà hi tenia son Jordi, son fill adoptiu; mes no eren sols les raons d'aquesta afecció les que el conduien també, amb igual poder. Per un artista acostumat a la vida plena del esperit, qui és meçcola generosament a totes les passións de la gran familia humana, es difícil rehabilitar-se a viure dins l'Alemanya. No es que hi manquin artistes; es que als artistes els falta aire. Ells viuen isolats del reste de la nació. Aquèsta no se'n preocupa, car d'altres preocupacions socials o pràctiques absorbeixen l'esperit del públic. Els poetes, amb un desdeny airós, es tanquen dins són art menyspreat i esmercen llur orgull en rompre els últims lligams que els retenien units a la vida de llur poble. No escriuen sinó per a algúns; petita aristocràcia plena de talent, re-

finada, infeconda, dividida encare en dos cercles rivals de fatuosos iniciats, s'ofeguen dins l'estret espai on són reclosos. Incapassos d'aixamplar-lo, s'esforcen en enfondir-lo i escarboten i remouen la terra fins a més no poder. Allavors, s'entreguen a llurs somnis anárquics i ja no's cuiden de comunicar-se llurs quimeres. Cadascú es debat en el seu lloc, dins la calitja. Cap llum comú. Tots confien solament en la llur propia.

Allà baix es ben altrement. Del altre costat del Rhin, de casa els veïns del Oest, passen periodicament sobre l'art grans vents de passions colectives, les tormentes públiques. I dominant la plana, com la torre Eiffel sobre París, fulgura al lluny el far jamai extint d'una tradició clàssica, conquerida pèls segles de trevall i de gloria, tramesa de ma en ma i que, sens impedir ni cohibir l'esperit, li signa la ruta que han seguit els segles i fa combregar tot un poble en la seva llum. Més d'un esperit alemà – ocell perdut dins la nit – ha dirigit el seu vol vers el far llunyà. Qui es que dupta, a França, de la força de simpatia qui empey cap an ella tants cors generosos de la vehina nació! Quantes mans lleials exteses que no són responsables dels crims de la política!... I vosaltres, germans d'Alemanya, no veïeu com us diem?: «Vetaquí les nostres mans. Malgrat les mentides i els odis, rè podrà separar-nos. Nosaltres tenim necessitat de vosaltres; vosaltres teniu necessitat de nosaltres per la grandesa del nostre esperit i de les races nostres. Som les dues ales del Occident. Si l'una es trenca el vol de l'altre es trencarà també. S'acosta la guerra! Però ella no romprà la estreta de les nostres mans ni el vol dels nostres genis fraternals.»

Així pensava Christophe. Ell sentia fins a quin punt els dos pobles se completen mutuament i com llur esperit, llur art, llur acció son febles i coixos si no s'ajuden l'un al altre. Ell, originari del país del Rhin, en el qual se confonen en una ona les dues civilitzacions, havia tingut, desde la seva infàcia, l'instint de llur necessaria unió. Durant tot el llarg de sa vida, l'esforç inconscient del seu geni s'havia adreçat a mantenir l'equilibri i l'aplom de les dues poderoses ales. Com mes era ric de somnis germànics, més necessitat tenia de la claretat d'esperit i de l'ordre llatíns. D'aquí que la França li sigués tan volguda. Ella li feia la mercè de poder-se coneixer millor i de perfeccionar-se.

I solament en ella, ell era ben bé ell meteix, tot sencer.

JOAN ARÚS COLOMER, trad.

L'influència de València en Vives

PER FORSTER WATSON

I

Considerant aquella època admirable de la Renaixença espanyola amb la seva esplendor literaria d'un Antonius Nebrissensis, un Arias Barbosa, la seva glòria acadèmica de Jimenez i Alcalá, la brillantor de la Cort de Ferran i d'Isabel, no pod mirat-se com a completa cap informació sobre la Renaixença meridional, per molt que detalli les manifestacions de la vigoria intel·lectual italiana, si omiteix l'inclusió d'Espanya dins la perspectiva d'aquella època. De fet, en els començaments del segle XVI, ben apart del poderós moviment lingüístic de l'Itàlia, existiren moviments de Renaixença, concientment regoneguts per la Europa culta; el de França, associat amb el nom de Guillem Budé; el dels Països Baixos representat per Desideri Erasme i el d'Espanya, la capital contribució al qual s'encarna en la persona de Joan Lluís Vives. Aquets tres noms foren regoneguts com un gran triumvirat dins la república de les Lletres.

S'ha dit que «Lluís Vives no més fou espanyol per l'accident de la seva naixença». (1) La tesi que provaré d'esposar, i d'il·lustrar, serà oposada an aquesta afirmació. Donaré raons en favor de la opinió de que les circumstancies naturals qui envoltaren la creixença de Vives produïren en ell una profundíssima impressió i dins l'alanbí de la imaginació seva, treballaren els seus pensaments, modificant-los, com sobretot s'observa en la seva obra estructural més important, — «De Tradendis Disciplinis» — d'aital faisó que no serà desacertat cercar en la seva ciutat nadiua i en la seva patria la font de algunes de les seves més sorprenentes i originals opinions en materia educativa. Fou a València on nasqué Lluís Vives, en 1492, i a la Escola o Academia Valenciana, (com s'ha confirmat més rescentment pels seus estudis amb sanció Papal) que Vives feu les primeres lletres. València havia adquirit plena consciencia del gran canvi produït per la renaixença i del gloriós prestigi de la Cort de Ferran i d'Isabel. Cert es que en alguns respectes València se mostrava reaccionaria. Aixís, en 1481, el notable escriptor Antonio Calá Harana del Ojo, conegut per tot Europa amb el seu nom llatinitzat de Antonius Nebrissensis, produí les seves «Introductiones latinae» esposant la gramàtica llatina segons els principis de la Renaixença, i durant llarg temps encare se perllongà en les escoles espanyoles la lluita entre els vells gramàtics del migevalisme i la nova gramàtica d'Antonius Nebrissensis.

J. F. i M., trad.

(CONTINUARÀ)

(1) En un capítol referent a la historia espanyola en el Renaixement, escrit per un erudit de gran il·lustració i penetració, les opinions del qual son dignes d'alt respecte, el difunt Mr. H. Butler Clarie en la «Cambridge Modern History». Vol. I, p. 379.

PETITES NOTES AL MARGE DELS LLIBRES

Un poeta, un estil i una musa

Res més injust, en el meu concepte, que'ls títuls acadèmics. Ells igualen els valors, ells donen una mena d'uniformitat i de sanció o regoneixença única a les intel·ligencies i als esperits. Una personalitat eminent de la ciencia mèdica, per exemple, un valor superior format per la vocació, per l'estudi, pel propi valer i per la propia inteligencia sanament cultivada, sabiament orientada, oficialment, academicament, no serà més que «un doctor en medicina»; igual, exactament igual, que un «curander» qualsevol que hagi cursat els estudis indispensables i hagi anat a doctorar-se a Madrid. El savi ex-rector de l'Universitat de Salamanca Don Miquel d'Unamuno, segons un dels seus títuls acadèmics, — no puc sustreurem actualment an aquesta comparació — està equiparat al senyor Bergamín; tots dos son llicenciats en Filosofia i Lletres. Res més arbitrari que això: igualar els valors; encara que aquesta igualtat tingui el seu origen en un punt de partida — el doctorat, la llicenciatura —; perquè, segurament el gran Unamuno, quan se llicencià, ja era més llicenciat en Filosofia i Lletres que molts d'altres. Talment les criatures quan neixen no totes tenen el mateix grau de bondat, de bellesa, de vigor, d'inteligencia; i unes són més bondadoses, més belles, més vives o més intel·ligentes que altres.

D'aquesta injusta «mesura» de les intel·ligencies i dels esperits, que són els títuls acadèmics, solament, sortosament, han pogut fugir, fins ara, els poetes en primer lloc, els artistes, els periodistes. És poeta, és artista, és periodista, sempre en el concepte més enlairat, aquell que ho és, no el que un altre vol que ho sigui.

Ara bé; els títuls de valors superiors per a'ls qui veritablement ho son i tenen com a punt de partida — naixença a la plena actuació en la vida del intelecte, de la ciencia, de l'art — un títul nivellador, els otorguen les aristocracies de la inteligencia, i aquestes mostren a les gents indoctes quins són els veritables valors superiors i eterns.

Contrariament succeeix amb els poetes, amb els artistes, amb els periodistes. Tot aquell qui fa versos, qui pinta teles o qui escriu en un periodice és, per a la generalitat, poeta, pintor o periodista. Heusaquí uns títuls nivelladors de valors, — talment els títuls acadèmics, — però que en lloc de concedir-los les universitats, les academies, els proclama el poble amb la seva ingènua inconsciencia. Cal, doncs, un major esforç de les aristocracies de la inteligencia per a imposar al poble, millor dit, per a destriar i treure a fòra del seu concepte igualitari aquestos veritables valors superiors i eterns.

Del poeta i de la poesia ne té'l vulgus un concepte invertit i arbitrari de valors. Rebaixant allò que deuria enaltir, de tota una composició poètica, obra mestra, definitiva, ne diu simplement «un vers». I, contràriament, enalint, dignificant allò que no correspònd, de tot aquell qui escriu versos ne diu «un poeta». Cal desfer el mal entès, cal descobrir i mostrar, sempre que ens sia dat, ço que és una poesia, ço que és la poesia i ço que es un poeta.

*
* * *

Ara, amb el llibre «El pasajero» se'ns mostra la poesia amb tota sa puresa; amb el seu autor J. Moreno Villa, tenim al davant al veritable poeta.

En Josep Ortega Gasset, al començament de l'admirable assaig d'estètica que, a manera de pròleg, omple les primeres pàgines d'aquest petit llibre, diu:

«Este tomito de versos – a quien su autor llama «El pasajero» – nos hace asistir a la iniciación de un nuevo poeta, al nacimiento de una nueva musa. En todo instante pueblan el aire poéticas voces de las cuales son algunas plenas y armoniosas, por lo menos correctas; pero muy pocas de ellas son gritos líricos originales. No seamos demasiado duros con la falta de originalidad; apliquemos a las obras de arte donde no se intenta un estilo nuevo, una crítica apropiada. Exijámosles plenitud, armonía, por lo menos corrección, las virtudes de eternidad.

«Pero reservemos nuestro amor de lectores para los verdaderos poetas, es decir para los hombres que traen un nuevo estilo, que son un estilo. Porque estos hombres enriquecen el mundo, aumentan la realidad. La materia, se decía antes, ni crece ni mengua; ahora dicen los físicos que se degrada, que disminuye. Sigue siendo verdad que no aumenta. Esto significa que las cosas son siempre las mismas, que de su material no nos puede venir ampliación ninguna. Pero, he aquí que el poeta hace entrar a las cosas en un remolino y como espontánea danza. Sometidas a este virtual dinamismo, las cosas adquieren un nuevo sentido, se convierten en otras cosas nuevas.

«La materia siempre vieja e invariable, arrebatada por remolinos de trayectoria siempre nueva, es el tema de la historia del arte. Los vórtices dinámicos que ponen novedad en el mundo, que aumentan idealmente el universo, son los estilos.»

Veritablement, el llibre den Moreno Villa és revelador d'un estil, d'una musa, d'un poeta nou. Les poesies que conté son totes elles belles i la seva lectura corprèn y emociona ab una dolça emoció inefable.

La jove musa del poeta Moreno Villa es ja rica de lèxic i forta d'expressió. Ella ens condueix, devots, al temple verge de la selva on Nostra Senyora la Bellesa té un altar bosquetà fet de branques de roure i ramatje

de fronda, i davant d'ell sentim resar al poeta, qual esperit floreix en aromoses cançons.

L'esperit del poeta exhala en aquest llibre l'aroma d'una dolça visió interior de les coses. Sense voler dir que sigui un reflexe, perquè en Moreno Villa «aspira a ser ell mateix», la musa d'aquest poeta, encare balbucant, ve a posar en la poesia castellana, la novetat, la personalitat única i insubstituïble que'l nou i fort esperit de nostre excels Maragall donà a les lletres catalanes.

Hi ha en el llibre, indubtablement lo millor del llibre, un poema titulat «En la selva fervorosa». De ell diu l'Ortega Gasset que s'ha de llegir amb complet reculliment, perquè hi ha allí una poesia pura. No hi ha en ell més que poesia.

Poesia bella, poesia pura, clara poesia que brolla mansament d'un'ànima forta, d'un esperit serè, dolçament esperonat per un noble afany de perfecció. Aixís canta'l poeta:

«El alma fuerte
la fuerza sueña:
San Jorge en su potro de nieve
magulla la mísera bestia.

San Jorge tiene
ímpetu, idea,
y un brazo viril que ejecuta
el mandato de la otra potencia.

¡Genio celeste,
lámpara eterna,
dispón que mis músculos cuadren
al afán que mi espíritu lleva!»

Aquest bellíssim aplec de poesies que'l seu autor titula «El pasajero» ens porta'l convenciment de que en la república de les lletres castellanes són nats un nou estil i una nova musa.

En Moreno Villa és un dels poetes que cal destriar, treure a fora, – treure a fora enlaire, per sobre – del concepte nivellador, – títol igualitari, mena de llicenciatura o doctorat popular – amb que'l vulgus designa a tots aquells que escriuen versos.

En Moreno Villa és el poeta, és el veritable valor superior que aspira a ésser etern.

MIQUEL DURÁN I TORTAJADA

VIDAS DE GRANDES HOMBRES

EDITADES PER LA CASA SEIX I BARRAL GERMANS,
BARCELONA, BAIX LA DIRECCIÓ DE DON JOAN
PALAU VERA, LLICENCIAT EN FILOSOFIA.

Indubtablement, era necessaria la creació d'una biblioteca en la qual s'agrupessin les vides dels grans homes que han sigut i fes d'aïtal manera que estéssin més a ma, i sobretot que sien més completes que les que avui en día es troben en les enciclopedies. La vida

dels grans homes es una font de donades. Sovint rera els més ínfims esdeveniments de la vida llur s'hi copça un ensenyament profitós. Sovint en elles hi podem trobar una pauta per la nostra vida i, mantes voltes, la manera com ells han evadit o, millor encare, vensut un obstacle, es una norma i un esperó per a nosaltres. Veus-aquí perquè creiem d'una gran trascendencia la publicació de «Vidas de grandes hombres» per a la nostra joventut, i perquè al parlar del esforç que representa en una terra com la d'Espanya, en la qual sovint les més nobles empreses fracassen degut a la indiferencia dels que més deurien veïllar per elles, no tenim sino mots de lloa per la iniciativa de la casa editora i d'encoratjement per a que, encare que en un principi els seus esforços no es vegin recompensats com deurien, no interrompeixin la obra començada. Cal que tinguin el convenciment de que contribueixen d'una manera positiva a l'educació i formació de la joventut.

La primera de les vides publicades es la de Alexandre Magne i es freta de les escrites principalment per Plutarc, pèl llicenciat en filosofia Don Joan Palau, amb molta cura.

Es de lloar també que haigín suprimít qualques passatges de la vida del biografiat, tenint en compte que la obra va destinada a la joventut i que en res atanyen a la grandesa del rei de Macedònia.

La presentació es immillorable, abundant-hi bells gravats que poden ajudar en gran manera a la comprensió.

Llàstima gran que una publicació tan interessantíssima com aquesta no sia escrita en català.

MIQUEL POAL AREGALL

CRÒNICA D'ART

EXPOSICIÓ BELTRAN AL SALÓ PARÉS DE BARCELONA

La Exposició den Frederic Beltran ens ha acavat de convencer de la perniciosa influencia que alguns pintors de la escola castellana tenen en una part de les novelles gèneres d'artistes. Zuloaga es el primer en imposar el seu art àcid damunt dels pintors que floreixen. Altres, com Nestor, comencen a enganyar els ulls dels artistes joves que no tenen l'esperit prou madur per a ben orientar-se.

En Frederic Beltran ha fet el seu art així: una mica de l'un, una mica de l'altre. Si en molts dels seus quadres s'abscondís la signatura, el públic no podría dilucidar el nom de l'autor. Car lo que sembla personalitat en aquest pintor no es sino una barreja de personalitats diluïdes.

En Beltran, al seguir una de les orientacions esmenades, ho ha fet segons el procediment, segons la forma, però perdent-ne la essencia. Exemple: una de les coses amb la qual En Zuloaga ha contribuít a dibuixar el seu caràcter de pintor es la visió de fons de la majoria dels seus retrats. Doncs, açò, que en En Zuloaga té una força descriptiva immensa, en En Beltran es una cosa sense vida, sense ànima. Cal no mes comparar aquella visió de terra eixuta d'una de les darreres obres de l'il·lustre pintor vasc, «El Cardenal», amb aquella mena de castell de focs artificials que serveix de fons a una de les teles exposades a Càn Parés.

Una altra de les coses imperdonables en la colecció de teles exposades per En Beltran es la literatura que les anima. Cal remarcar, emperò, que, al dir açò, ens referim a les pintures exposades preferentment. No a la totalitat de les obres exhibides. Entre aquelles n'hi ha poc mes de mija dotzena que el bon sentit de l'expositor deuria haver eliminat. Una d'elles porta per nom «L'hereu». En ella hi ha un «fils de famille» vestit carnavalescament, que romàn assegut en una butaca amb la faç pàl·lida i demacrada. Al seu costat, mig ajeguda, hi ha una dona opulenta i nua que li fa contrast. Una trista literatura de folletí vessa d'aquesta pintura i de moltes altres que l'acompanyen. En ella ja no s'arriva ni a imitació de cap gran mestre. Es d'una pobresa d'art inconcebible.

Mes tot lo que manca d'art en aquestes pintures hi sobra d'habilitat. En aquest punt es l'ombra de Nestor que s'insinúa. Però cal prescindir-ne i donar tot el mèrit al seu autor. En Beltran fa anar el color en doina. Aixís com hi ha qui, en música, sona fort, ell, en pintura, pinta amb molt color, com are s'estila. Els seus quadres són «maquillés» com les dones que reproduïxen. Son quadres que van mudats. Si no fossin tan llampants i vestís sin amb més senzillesa pod-ser no cri-darien la atenció.

I no-res-menys, En Beltran no es d'aquells pintors als quals una desorientació els hi es la mort. Indubtablement porta un camí equivocat. Però, en mig de la equivocació que revel·len les obres exposades a Càn Parés, hi ha una clariana esperançadora. En el lloc menys vist del Saló a on s'exibeixen les seves pintures hi ha una colecció de petites impresions que conçola un xic del restant de la Exposició. Varies d'elles, amb una execució ràpida i folgada, donen una bastant justa noció de llum i de figura. En ella no han calgut desnus sensuals, ni literatura dolenta, ni castells de focs artificials, per a fer-hi quelcom d'art. En Beltran ha de saber, per força, que l'art està una mica renyit amb la estridència.

JOAQUIM FOLGUERA.

WATERLOO

Treiem aquesta estampa popular d'una Colecció de la qual les velles imatges franceses d'Epinal constitueixen una de les principals riqueses. Representa la batalla de Waterloo, i la fantasia ingenua del poble, estilitzat graciosament l'assumpte. Hi hauria que modificar molt aquesta imatge per a representar-se un episodi de la guerra actual, on decididament l'element pintoresc es molt pobre. Mes, de totes maneres, val sempre més reposar l'esguard en una estampa aixís que no pas en una fotografia de l'ILLUSTRATED NEWS o de les facilitades per la casa Hugelmann i que publiquen els setmanaris i diaris de per aquí, amb un aplom sens limit. La nostra vella estampa es infinitament més bonica i a lo menys igualment autèntica.

POETES

D' AVUI

Del llibre « EPIGRAMMATA »

DE RESCENT PUBLICACIÓ

LA POESÍA

Fa un bateig d'ales cada mot novell
quan cerca, lliure, la volada franca
i fuig de mi com del seu niu d'ocell,
deixant-me un lleu tremolament de branca.

DEL PLAER

Creguí servir-la sempre dins mos braços
i al bell moment del goig de possessió,
en la buidor feixuga dels abraços
sento sa forma però a ella no.

DE UN CARRETER

Tot s'ofereix al nostre esguard, peu dret
damunt del carro.

Amb una sola mà
governa els dos cavalls; am l'altre mà
va fent-se espai, perquè el que té és estret.

Com àrbitre segur del moviment,
mena la cursa amb aire de repós:
la pura línia immòbil del seu còs,
venç el desordre del frontollament.

ARBRE ENYORADIÇ

Arbre enyoradiç, si el fret te despulla,
l'abriga la pluja amb la il·lusió
de florir, servant-te cada branquilló
una gota d'aigua com un brot de fulla.

L'AMIC

Si em fuig l'amic, on trobaré el company
de l'hora dolça de la melangia,
quan l'esperit divaga sense afany
i el seu silenci em feia companyia?

DE LA GINESTA

Pren el posat i el dolç caient del sol,
com de l'enamorat l'enamorada;
així, en l'abraç, el sol l'ha perfumada
i ella ha donat la seva olor al sol.

SENTENCIA

Deixa el maligne riure-se'n mofeta
de ta credulitat:
creu en l'engany, poeta,
mentres ell dupla de la veritat.

A LA DAMA QUE FOU HERMOSA

Si el temps veieu amanyogar les coses
no us deixeu pendre d'esbalaïment:
agoserat, ell se us endú les roses,
més queda prè del vostre abelliment.

IMATGE FEMENINA

Com una rosa, la indolència
damunt del pit, sense altre ornat,
consagra, dona, en ta beutat
l'oci beat de la existencia.

J. M. LÓPEZ-PICÓ

INTRODUCCIÓ

al estudi de la «Filosofía del hombre
que trabaja y que juega» ⁽¹⁾

En la quiebra – al parecer definitiva – del positivismo, hallamos una de esas heridas mortales que padece el pensamiento de ayer. El positivismo se mueve dentro de una grave contradicción entre su orientación hacia el conocimiento científico, exacto, y su predilección por el empleo de métodos biológicos para resolver los problemas tradicionales de la filosofía. Nació el positivismo de exigencias lógicas, objetivas, exactas. Quiso afirmar de un modo definitivo el perenne postulado del idealismo: la identidad del ser i del pensar – del pensar científico. Se negó a admitir que fuera de la ciencia hu-

(1) Forma parte de la obra «La filosofía del hombre que trabaja y que juega» — Antología filosófica de Eugenio d'Ors — que acaba de aparecer compilada y traducida por los señores Rucabado y Ferrán y Mayoral, con una introducción del Sr. García Morante, y estudios de Miguel de Unamuno, Il-X-II, Diego Ruiz, Ferrán y Mayoral, R. Rucabado etc.

Testa de la estàtua de Ramka

biese algo que pudiera escapar a priori a las determinaciones del intelecto. Para él, ciencia y realidad son conceptos que se superponen exactamente.

El valor del conocimiento científico es absoluto, entendiendo por esto que todo aquello que se presente a nuestra consideración, como ajeno desde luego a la aprehensión y comprensión intelectual, debe ser reputado como una elaboración fantástica que carece de realidad.

Y, partiendo de este postulado tradicional del idealismo, pensó el positivismo dominar los eternos problemas de la filosofía, aplicándoles los métodos de una ciencia, la biología. Así creyó que iba a concluir definitiva y perfectamente la obra del Renacimiento. Pero, he aquí que de ese biologismo nace ahora una retroacción que destruye el postulado idealista. En efecto, considérase la ciencia como producida, condicionada por una ley biológica universal, la ley del menor esfuerzo, de donde sale una concepción económica – biológica-

mente – del conocimiento. Pero si ello es así, el valor de la ciencia se resuelve todo él en la satisfacción de las necesidades prácticas que la originaron. La ciencia valdrá, pues, no en absoluto, como una realidad, sino relativamente al éxito que proporcione a la acción, a la vida, a las exigencias prácticas de donde ha nacido. ¿Puede, entonces, afirmarse que el ser de la ciencia sea la realidad misma y toda la realidad? ¿No tendremos más bien que pensar ahora que el conocimiento, originado en necesidades prácticas, lejos de expresar lo real tal como es, forja una realidad propicia para nosotros y por ende una realidad falsa o al menos incompletamente verdadera? No habrá más remedio que aceptar esta consecuencia, si adoptamos la teoría biologista del conocimiento. Ved ahora: el positivismo, que comienza dando a la ciencia el sumo valor, pasa por la biología y acaba minando su propio punto de partida. La filosofía pragmática contemporánea es, en el fondo, la contradicción del positivismo, su origen.

Una primera tendencia que en-

contramos en los escritos filosóficos de Engenio d'Ors, es la de resolver las dificultades internas que acabamos de apuntar. Para ello esboza una doctrina de la ciencia, amplia, comprensiva, que contenga dentro de sí la acción, dando así cabida a las exigencias del trabajo, y que satisfaga también al mismo tiempo el desinterés de la verdad objetiva. La segunda tendencia es la de construir sobre la base anterior un ensayo sistemático de explicación general, de metafísica, en una palabra. Trataré de resumir una y otra y luego me atreveré a adelantar algunas consideraciones personales.

Basta un breve ojeo de los trabajos de Eugenio d'Ors para advertir que su concepto de la Lógica y de la Epistemología pertenece enteramente a la dirección biologista. Uno de sus folletos más interesantes se denomina: LA FÓRMULA BIOLÓGICA DE LA LÓGICA. En una comunicación al Congreso de Filosofía de Heidelberg, dice que «lo que se ha llamado la corriente biológica en la teoría del conocimiento, no es ya una corriente, es una definitiva adquisición». Mas este biologismo de d'Ors no consiente suprimir ni escamotear problemas, no quiere soluciones rectilíneas excluidoras de toda variedad, incapaces de dar cuenta de la riqueza de matices del conocimiento. Y precisamente por este deseo de no dejar nada inexplicado, trata de presentarse bien claramente todos los aspectos del problema. Así, por ejemplo, la concepción económica de la ciencia, según la cual ésta nace de las exigencias prácticas, parecele con razón incompleta y considerablemente estrecha. No tiene en cuenta esa teoría que en la ciencia hay algo más que la simple resolución de casos prácticos presentados por la vida en su curso; prescinde esa explicación del elemento quizá más importante en el conocimiento, su generalidad, ese carácter que le hace valer infinitamente por encima del ó de los limitados casos particulares. Al lado, pues, de la necesidad práctica, habrá que admitir también una actividad prácticamente superflua, de lujo, una actividad que se extiende a fenómenos por ahora inútiles y establece leyes generales, cuyo alcance es muchísimo mayor que el momentáneo. Esta actividad puede calificarse, pues, de juego. La raíz del conocimiento es así doble: por una parte la necesidad práctica, el trabajo; por otra parte esa actividad superflua, injustificada, estética, que nos hace pensar por pensar, con una voluptuosidad característica en el pensar mismo: el juego.

Pero es necesario estrechar más aún esta teoría de la lógica. El trabajo sobre la fórmula biológica de la lógica lo lleva a cabo. La cuestión ahora se coloca en otro terreno. La teoría económica de Mach no explicaba nada, en realidad, puesto que para fundamentar las normas lógicas hacía uso de una noción también normativa, la economía. La explicación de Avenarius

es más propicia a ulteriores mejoras. Ella es bien conocida. Parte del dualismo entre el sujeto y el medio, entre el individuo y las excitaciones que le acosan. Cuando entre la energía del sujeto y las excitaciones exteriores hay un desequilibrio, por exceso de estas últimas, hay entonces un problema. Cuando el equilibrio se restablece, el problema está resuelto. Cuando hay desequilibrio en favor del sujeto, es que las energías de éste son superabundantes y exceden a lo necesario para resolver el problema. En esta teoría introduce ahora E. d'Ors la noción biológica de un equilibrio inestable, que caracteriza todo ser vivo y particularmente las células nerviosas, y entre éstas más aún las células cuya indeterminación funcional se traduce en fenómenos de conciencia. En estas condiciones tendría el sujeto – el ser vivo – una incapacidad fundamental de resistir a las excitaciones del medio, es decir, el desequilibrio sería definitivo, si el sujeto no pudiera asimilarse una parte de las excitaciones tóxicas del medio y convertirlas en una defensa específica contra ellas. Esta asimilación se hace y el sujeto adquiere, mediante esa su actividad anti-tóxica, una inmunidad relativa contra las excitaciones del medio y hasta un exceso de inmunidad. Si ahora queremos denominar con exactitud todas estas operaciones, tendremos que decir que la «razón» es la actividad antitóxica que convierte en defensas las excitaciones exteriores. Estas, a su vez, las asimila al sujeto, convirtiéndolas en «conceptos». Ahora bien: la bioquímica llama diástasis a la actividad que asimila productos. Podremos, pues, decir, que la razón es una «diástasis». Por otra parte, inmunidad es el resultado de esa asimilación realizada por la diástasis. Podremos, pues, decir que la lógica es una «inmunidad».

Una aplicación ejemplar de esta teoría le proporciona una ampliación y una confirmación importantes. Las enfermedades mentales se manifiestan en formas diversas – delirio de persecución, de grandezas, paranoia, etc. Es un hecho comprobado que una cualquiera de esas formas puede convertirse dentro de uno y el mismo enfermo, en otra cualquiera. ¿Cómo explicar este hecho? Admitiendo que esas supuestas enfermedades mentales no son sino síntomas de algún disturbio vital profundo. El sujeto trata de combatir ese disturbio y lo consigue, inmunizándose mediante la elaboración de un sistema de conceptos – persecución, grandeza – el cual puede variar, siempre que cumpla su fin único, que es el de mantener, mediante la inmunidad adquirida, el equilibrio eminentemente inestable de la vida.

Esta teoría parece un tipo acabado de biologismo filosófico. Pudiera pensarse que cae, como las demás teorías biologistas, bajo la importante acusación de deshacer el concepto de la ciencia, privándola de su

validez objetiva, en beneficio de su utilidad para el sujeto. Pero advertimos en ella dos rasgos que la libran de ese peligro. En primer lugar la actividad del sujeto, aquí, asimila excitaciones exteriores, haciendo de ellas conceptos, es decir, que pudiera coexistir fácilmente el momento de utilidad biológica y el de verdad lógica. En segundo lugar, hay un sobrante de inmunidad, de energía del individuo, que hace que sus creaciones conceptuales sobrepujen las estrictas necesidades vitales. Volvemos a encontrar, sistemáticamente reducidas, las tendencias ya indicadas anteriormente, de hacer derivar la ciencia del trabajo y del juego, de lo necesario y de lo superfluo. El pensamiento es ambas cosas: trabajo, acción, lucha desesperada contra las resistencias que opone el mundo exterior y también juego, contemplación deleitosa en la totalidad, ascenso del pensamiento sobre el particular problema, para gozarse voluptuosamente en lo general y en lo puramente lógico.

Esas dos raíces del conocimiento pueden también encontrar su correspondencia en las inevitables distinciones de la materia científica. Por un lado hay en la ciencia causas, por otro lado hay leyes. No quiere decir esta distinción que debamos considerar esas dos partes como irremediabilmente divorciadas. Son dos estadios consecutivos de la elaboración científica. Lo que urge primero a la vida es encontrar las causas. La indagación de las causas la hace la curiosidad, que busca incansablemente las relaciones particulares. Mas la razón se alza sobre esa primera investigación de las causas, para seguir imperturbable su juego lógico y establecer leyes, es decir, generalidades que superan infinitamente el campo de la inmediata necesidad vital. Hay siglos curiosos como el Renacimiento, y siglos racionalistas, como el siglo XVIII.

¿Cómo podríamos ahora formular este ensayo de conciliación entre el pragmatismo biológico y la filosofía intelectualista de la identidad? Ya dijimos que la teoría pragmatista del conocimiento aniquila el valor objetivo de la ciencia, puesto que la hace nacer de condiciones prácticas, de la vida, de la acción. Para ella la ciencia no es la realidad sino una interpretación útil de la realidad. La solución que a este problema nos da E. d'Ors es esta: la ciencia, lo ideal, no es toda la realidad, pero sí es una parte, la «mejor» parte de la realidad, la que hay que cultivar y extender. «Esta actitud, dice, viene a continuar el intelectualismo.» Pero es superándolo en una doctrina armónica en donde los estridores se suavizan en un conjunto plenamente espiritual. «El factor racional debe dominar al otro. Pero no puede excluirlo.» «Pensar así puede ser el secreto de una filosofía según la armonía, sustituible a la filosofía según la identidad, absolutamente dominante desde Descartes y Espinosa.»

Ya estas últimas palabras nos ponen en camino de la segunda parte que encontramos en los escritos de E. d'Ors: el bosquejo de una amplia construcción de filosofía armónica, integral, por decirlo así. Tratemos de dibujar su contorno.

A la base de todo hallamos el dualismo fundamental de libertad y fatalidad. La más próxima y corriente reflexión sobre nosotros mismos y lo que nos rodea, nos hace ver la lucha irreductible de dos fuerzas opuestas, una potencia que ataca, una resistencia que aguanta. El leñador con su hacha es una potencia. El árbol con sus raíces es una resistencia. Mas una vez conscientes de este fundamental dualismo, se trata de analizar y distinguir lo que pertenece a la potencia, lo que pertenece a la resistencia. La naturaleza, toda la naturaleza pertenece evidentemente a la resistencia. Para servirme de ella he de vencerla primero. Y al decir la naturaleza «toda», entiéndase bien que en ese concepto ha de incluirse precisamente todo aquello que, por su carácter de oposición, de fatalidad y de constancia, pueda ser objeto de reflexión y conocimiento, todo lo que caiga bajo leyes causales. Así, por ejemplo, mi cuerpo es resistencia, es naturaleza. Mi cuerpo no es mi yo. Mi cuerpo vive según leyes biológicas que me obligan a mí mismo, contra las cuales quisiera rebelarme y no puedo. Pero hay más aún, mi memoria, mi imaginación, mi inteligencia es algo fatal que no depende de mí mismo, sino de la herencia, de las condiciones de mi cerebro, etc... Mi voluntad es ajena a mí mismo. Quisiera, dice uno, ser un hombre de voluntad, ¿mas cómo tenerla? Mis sentimientos son ajenos a mí mismo. No mando en ellos, sino que ellos mandan en mí. Y después de este despojo que ha devuelto a la naturaleza, a las leyes causales, a la fatalidad, a la resistencia, todo aquello que parecía ser lo más íntimo y personal, ¿qué queda para la potencia? Queda la libertad, es decir, el irreductible yo, que por definición misma es potencia pura, puesto que no puede caer bajo determinaciones causales, legales, objetivas. «Así la libertad es en la vida espiritual, el sustantivo primitivo del cual los hechos sentimentales, los intelectuales, los voluntarios son atributos simbólicos.» «No tiene sentido decir que la voluntad es libre, que el pensamiento es libre, que la emoción es libre. La expresión legítima sería decir respectivamente: la libertad quiere, la libertad piensa, la libertad se conmueve.»

¿Qué consecuencias podemos ahora sacar de este dualismo básico, fundamental de libertad y fatalidad?

Ese dualismo no es estático, sino dinámico. La libertad es potencia y la fatalidad resistencia; por lo tanto la libertad conquista la fatalidad, penetra paulatinamente en ella, la adereza, por decirlo así, y la humaniza. Tal es la obra del hombre, que libera la naturaleza, es

decir, la pone al servicio de su libertad sometiéndola a leyes que se plegan sutilmente a su albedrío. El hombre inventa el hacha para vencer mejor la resistencia que opone el árbol a ser abatido. La naturaleza se impregna así de humanidad, de libertad y la esfera de la potencia va ensanchándose a medida que van descubriéndose nuevas resistencias que el hombre tiene que vencer. Esta amplificación de la libertad tiene dos aspectos, dos mundos: «espíritu», es decir, las conquistas inmediatas sobre lo externo, facultades intelectuales afiladas y utilizadas, instrumentos, máquinas, etc... y «cultura» o sea la colaboración que se prestan los hombres, no tanto de una misma generación como de pasadas edades, la herencia que recibimos al nacer, de los esfuerzos hechos por los abuelos. La cultura va inscribiéndose en la historia. El espíritu va extendiéndose por el mundo exterior. La potencia crece y aumenta su propio poder a cada nueva victoria. El hombre elévase a la máxima humanidad, cuanto más se empapa de espíritu y de cultura. No puede desdeñar ni una ni otra, sin negarse en cierto modo a sí mismo, asceta solitario si prescinde del espíritu, romántico sin ley ni freno, si prescinde de la cultura.

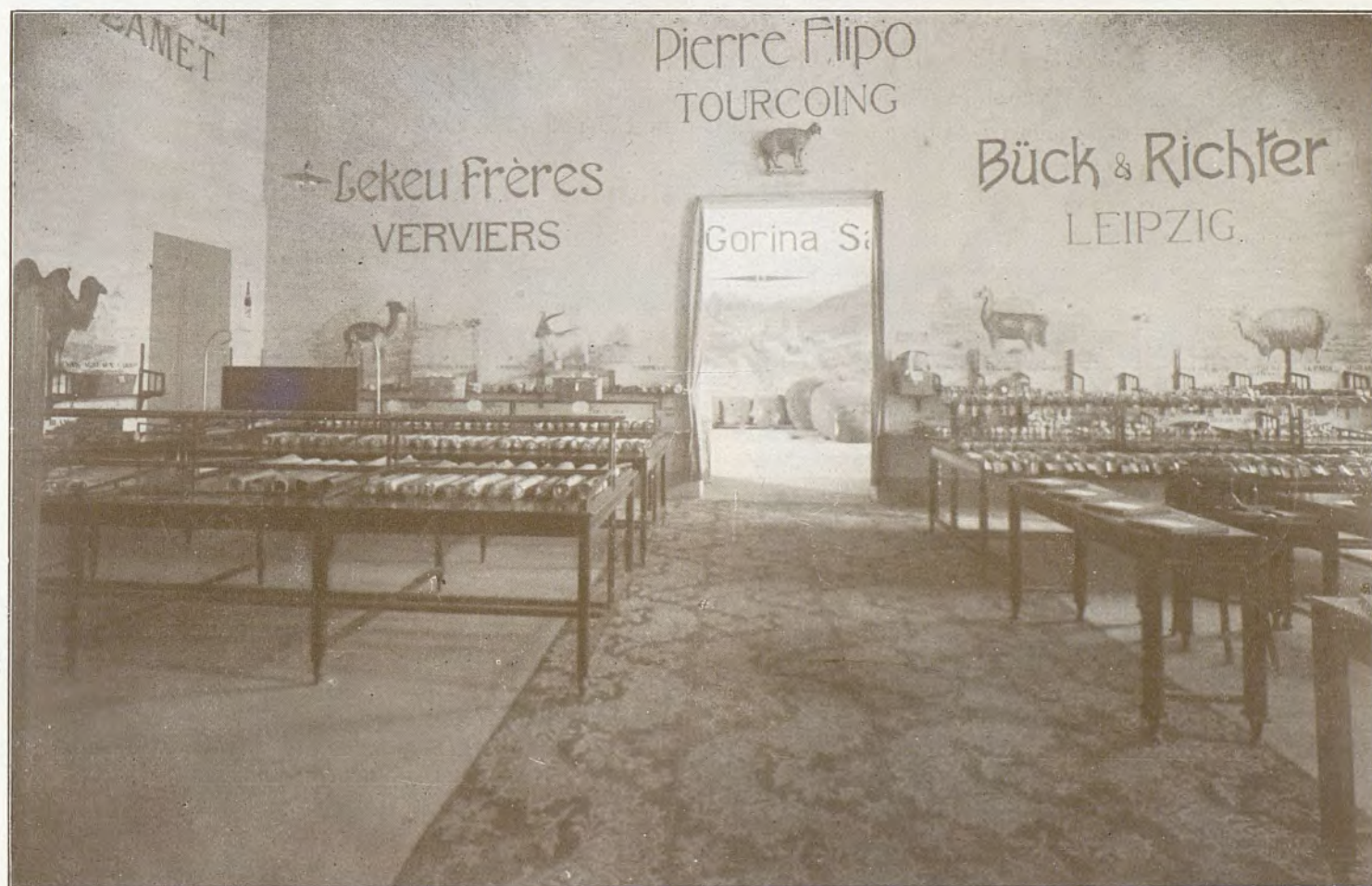
Esta penetración de la libertad en la fatalidad es,

pues, una fórmula comprensiva que abarca enteramente la total actividad del hombre: trabajo y juego. El hombre trabaja, es decir, vence resistencias que amenazan su vida, y pone en la naturaleza las condiciones para prevalecer sobre ella. El hombre juega, es decir, se complace íntimamente en su propia potencia, asiste interesado al espectáculo de su lucha y hasta inventa resistencias nuevas, con el exclusivo objeto de darse el gusto de vencerlas. El hombre completo trabaja y juega porque en todo trabajo ve el juego y lo comprende, como asimismo en todo juego siente el trabajo y lo ama. No es mero contemplador, ni tampoco simple actor. Es contemplador de su acción. Acción y contemplación son dos aspectos de una y la misma realidad íntima, el sentido del hombre, su inteligencia, el «Seny», tan sutilmente enchido por Eugenio d'Ors, de un significado profundamente histórico.

MANUEL G. MORENTE

Catedrático de Ética en la Universidad de Madrid.

"LES ARTS GRÁFIQUES" - JOAN COMAS - SABADELL

LANAS, PEINADOS Y DEMÁS MATERIAS TEXTILES

JUAN GORINA SANZ

FÉLIX AMAT, DEL 48 AL 60 - SABADELL

ARS

BALLÚS

DENTISTA

Gabinete montado con todos los adelantos

TRABAJOS MODERNOS
EN ORO Y PORCELANA

□ EXTRACCIONES SIN DOLOR

RAMBLA, núm. 8

TELÉFONO núm. 163

SABADELL

TALLERES DE CONSTRUCCIONES MECÁNICAS

FUNDADOS EN EL AÑO 1863

Talleres y oficinas: GURREA, del 43 al 49

SUCESORES DE

Durán Cañameras

oooooooooooooooooooooooooooooooo

Amasadoras Mecánicas
"LA ESPAÑOLA"

La Amasadora mecánica que construimos ha obtenido varias recompensas en diferentes Exposiciones § En todos los concursos en que han sido juzgadas en unión de otras amasadoras, según su funcionamiento han sido reconocidas las nuestras sin oposición ninguna como las mejores y más rápidas

Mezcladoras perfeccionadas para diversas industrias
Máquinas para pastas alimenticias

Amasadora con artesa reversible

ARS

Mútua General de Segurs

SOCIETAT D'ACCIDENTS
DEL TREVALL

CONCELL ADMINISTRATIU

President: Trinitat Rius i Torres. — Vis-President: Josep Mansana Terrés — Secretari: Pere Calvet Pintó. — Vocals: Tomàs Recolons Lladó; Jaume Brutau Manent; Joan Torres Vilanova; Lluís Guarro Casàs; Romà Regordosa Soldevila; Caietà Marfà Clivillés

AGENT EN AQUESTA CIUTAT **FELIU CAROL**

BALAGUER, 152 :: TELÈFON 293

Antiga Casa Moragas

9111 — ROSA — 9111
SABADELL

**FÀBRICA DE COTILLES
DE TOTES MENES**

ESPECIALITAT EN LA HETXURA RECTA

Gran assortit amb els últims models de París :

Variat assortit en Merceria i Novetats

Bisuteria, Quincalla, Perfumeria,
Guants i Pelleteria

Puntilles de totes classes

Dipòsit de Brodats en blanc i en color

Paraigües - Vanos - Cinturons - Petaques
Cigarres - Portamonedes

Novetats per a Senyores

EXPLÈNDIDES COL·LECCIONS

SEDERIA · LLANERIA · ALTES FANTASIES
SEMPRE NOVETATS

CASA COMPATIBLE AMB LES MÉS
IMPORTANTS DE LA CAPITAL :

Casa Teresona

VIUDA DE J. MARTÍ

PLAÇA MAJOR, 42
i MESTRE RIUS, 1 i 3

SABADELL

ARTICLES FOTOGRÀFICS : CASA CASELLAS
: Gravina, núm. 14 : Telèfon 2220 : Barcelona :

APARELLS I OBJECTIUS DE MARCA
* AMB GRANS DESCOMPTES *

GRAN CATÀLEG
IL·LUSTRAT

Representant i dipositari exclusiu per a Sabadell

PERE ANDRÉS : Montserrat, 19

**LES ARTS GRÀFIQUES
JOAN COMAS**

IMPRESSA : LITOGRAFIA
LLIBRES RATLLATS
MOSTRARI : ETIQUETERIA
RELLEUS
TREBALLS DIRECTES DEL CER

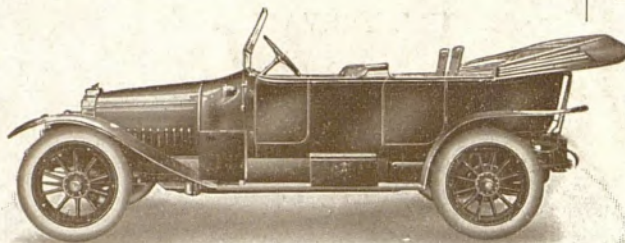
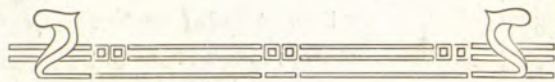

RAMBLA, 81 : LACY, DEL 1 AL 55
: SABADELL :

ARS

AUTOMÓVILES Y MOTOS

N. S. U.

CAMIONES Y OMNIBUS **BERNA**

M. COMERMA

CALLE DIPUTACIÓN, núm. 297

BARCELONA

Sub-Agencia en Sabadell: JUAN COMAS FAURA :: Rambla, 81

A

lmacén de Ro-
llos de Música

para pianos con aparato
combinado de 65 y 88 notas

§ § §

VENTA DE PIANOS CON APA-
RATO GARANTIZADOS § § AFI-
NACIONES § § REPARACIONES
§ § CAMBIOS Y ALQUILERES § §

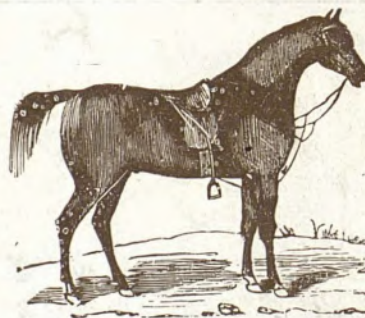
§ § §

JUAN COMAS FAURA
Teléfono 46 · Sabadell · Rambla, 81

CABALLOS EXTRANJEROS DE LUJO
Y DE TIRO PESADO

COMPRA Y VENTA

□ □

MARCA FABÓ

RAMÓN JIMÉNEZ

Calle Comercial, 19

BARCELONA

ARS

res/48